

УДК 82-311.1(73)

ПОЕТИКА РОМАНУ «ГЕРТРУДА І КЛАВДІЙ» ДЖ. АПДАЙКА

Кравченко А.Г., викладач

Запорізький національний технічний університет

aries_anna@mail.ru

Стаття присвячена створенню комплексної візії специфіки художньої організації роману Дж. Апдайк «Гертруда і Клавдій», який все ще залишається маловивченим. У статті наводиться загальна оцінка праць науковців стосовно цього твору. Виокремлюються основні постмодерністські риси роману, висвітлюється психологічна майстерність автора та особливості на стилістичному рівні. Головна увага приділяється ризомності, яка втілює оригінальну структуру роману.

Ключові слова: Дж. Апдайк, Гертруда, Клавдій, Гамлет, Шекспір, роман, постмодернізм, ризома

Статья посвящена созданию комплексной визии специфики художественной организации романа Дж. Апдайк «Гертруда и Клавдий», который всё ещё остаётся малоизученным. В статье приведена общая оценка работ учёных относительно этого произведения. Выделяются основные постмодернистские черты романа, освещается психологическое мастерство автора и особенности на стилистическом уровне. Основное внимание уделяется ризомности, которая воплощает оригинальную структуру романа.

Ключові слова: Дж. Апдайк, Гертруда, Клавдій, Гамлет, Шекспир, роман, постмодернізм, ризома

Kravchenko A.G. POETICS OF THE NOVEL "GERTRUDE AND CLAUDIUS" BY J.UPDIKE / Zaporizhzhia National Technical University, Zaporizhia, Ukraine

The popularity of the works of John Updike among national public reader looks pale against the background of its global recognition. Thus, there is a need to create a coherent and systematic vision of all creative works of the writer. This study is devoted to creating a comprehensive vision of specificity of the artistic organization of J. Updike's novel 'Gertrude and Claudius', which is still poorly known. It is one of the Updike's latest novels so Russian translation has relatively recently appeared on the shelves of bookstores. After providing an overall assessment of investigations of scientists and analyzing a number of critical articles regarding this piece, it can be argued that 'Gertrude and Claudius' still requires a comprehensive scientific analysis, because researchers ignored the uniqueness of the genre of this novel, and the nature of intertextuality, and specific correlation of author's manner of writing and different levels of poetics of the work (the author's style, structure of literary images, composition, etc.). So the study highlights the main postmodern features and clarifies the specific poetics of this novel.

Later Updike's novels can safely be attributed to post- postmodernism because there is recognition of reality, 'the resurrection of the author' and his right to possession of the content of the work, updating of various forms of personal principles (description of the hero as a holistic personality, powerful lyricism), strengthening of mythologizing, search of integrity. The author's highest strength is probably in his attention to detail, ability to convey the sensual colors of the physical world, as well as his psychological skills. Updike's innovation on the stylistic level is the description of events in the present tense in English, which he said, facilitates the perception of the work by the reader.

On the novel there stuck the name 'anti- Hamlet' among the scientific public. John Updike has a clear goal: to rehabilitate the image of Gertrude in the eyes of the recipient. In this novel he tries to invent events that precede the beginning of Shakespeare "Hamlet", giving a description of the main collisions from the position of Gertrude and highlighting her figure from a totally positive side, while her son is the absolute antipode of Shakespeare's Hamlet. The novel consists of three parts, in which the characters have different names. Perhaps the writer in such way emphasizes that the basis for writing of the novel were different versions proto-stories – 'History of the Danes' written by Saxo Grammaticus (twelfth century). François Belfort's 'Tragical History' (1576) and William Shakespeare's 'Hamlet' (1601). The main postmodern feature is that the structure of 'Gertrude and Claudius' is the original incarnation of rhizome that is seen in repeating episodes which are highlighted in the new context in each chapter of the novel. For example, each chapter begins with the fact that the King is furious. However, this episode transforms and acquires a new facet: in the first chapter the King is Rorik, father of Herute, in the second one - Horvendil and the third one - Claudius. The reason lies in the Rorik's dissatisfaction with the stubbornness of his daughter, but Horvendil and Claudius are dissatisfied with Hamlet's prolonged absence in the kingdom. Other postmodern features are styling, the presence of allusions, reminiscences, ekzotizm and contrast.

Key words: J. Updike, Gertrude, Hamlet, Claudius, Shakespeare, novel, postmodernism, rhizome

Об'єктом дослідження цієї роботи є роман Джона Апдайка «Гертруда і Клавдій» (2000), що виступає як оригінальне художнє втілення постмодерністських традицій. Вивчення поетики цього роману має великий літературознавчий сенс. Аналізуючи художні особливості, ми маємо можливість відкрити надзвичайно цікаві риси стилю письменника, які допомагають скласти цілісне уявлення про всю його творчість і про тенденції розвитку жанру роману в літературі постмодернізму.

«Гертруда і Клавдій» привертає увагу багатьох сучасних дослідників, серед них: Л. Данилкін, Дж. Фріман, Д. Фростчайлд, Р. Едер, М. Какутані та ін. Причиною інтересу до цього твору є те, що він істотно відрізняється від попередніх романів письменника, основною темою яких була насамперед трагедія буденного існування пересічного американця. Події ж „Гертруди і Клавдія” відбуваються в середньовічній Данії. Отже, цей твір є незвичайним для письменницької манери Апдайка. Ще однією причиною мабуть є те, що Апдайк зробив виклик самому Великому Барду. Він напевно замислив повторити успіх Тома Стоппарда і «перешекспірувати Шекспіра». В результаті реалізації цікавого мистецького задуму, з'явився твір, за яким в літературознавчому дискурсі закріпилася назва “анти-Гамлет”. Сам Апдайк зізнається, що багато разів перечитував твори В.Шекспіра і в “Гамлеті” його увагу незмінно привертала низка нерозкритих таємниць. Одна з них – відсутність точної інформації стосовно того, скільки часу продовжувалися відносини між Гертрудою і Клавдієм. Автор наголошує, що образ Гертруди у Шекспіра є надзвичайно привабливим: “...те, що вона говорить у трагедії є витонченим і дотепним” [2, с.17]. У свідомості письменника народжується художній задум, націлений на “реабілітацію” образу Гертруди, адже за неї “ще ніколи ніхто не заступався” і в ній є справжня таємниця. Метою письменника було не зруйнувати, зберегти те, що вже було в трагедії «Гамлет» і в той же час розширити її межі.

Дж. Фріман стверджує, що «Гертруда і Клавдій» – прекрасна імпровізація Шекспірової трагедії і підкреслює, що Апдайк “зумів її зробити, не зазіхаючи на абсолютну першість великої п'єси” [6, с.1-2]. У романі Апдайку вдалося розкрити головні теми своєї творчості (секс, смерть) на якісно новому рівні.

Критик Д. Фростчайлд вважає, що «Гертруда і Клавдій» Дж. Апдайка – це розумна, чарівна історія, яка додає глибини у зображенні більшості другорядних шекспірових героїв. Дослідниця дає психологічну характеристику головних героїв. Джерелом успіху Апдайка був, безперечно, портрет головної героїні – Гертруди. Д. Фростчайлд акцентує увагу на тому, що її образ сповнений феміністського пафосу. Гертруда Апдайка – це доказ того, що письменник спроможний створити дійсно цікавий і повноцінний образ жінки. Крім того, майстерність автора проявилася ще в тому, що після прочитання роману майже у кожного читача виникає бажання розкритикувати трагедію Шекспіра. [8, с.1]

Р.Едер пише, що роман «Гертруда і Клавдій» – промінь сонця, який пронизує темряву всієї літературної діяльності письменника. Найбільшим досягненням Апдайка було те, як він змалював в романі три образи – королеву та її двох королів. Критик також додає, що Апдайк є майстром із зображення витонченої еротики і надає цілу низку яскравих прикладів із твору. [7, с.1–2]

Мічіко Какутані у статті «Гертруда знаходить справжнє кохання в апдайківській версії «Гамлета»», так само як інші дослідники, наголошує на тому, що Апдайк був спроможний створити один із найбільш привабливих і переконливих жіночих

характерів у своїй творчості. На відміну від інших жіночих образів письменника (жінки в романі «Іствікські Відьми» – є справжньою пародією на фемінізм, а героїня роману «С» – щиро ненавидить чоловіків), образ Гертруди є сучасним і романтичним. Дослідник говорить, що роман «Гертруда і Клавдій» іноді інтерпретується як розповідь про сучасний адюльтер і людські заздрощі, що змальовані у середньовічних і ренесансних костюмах. Критик дає невеличкий екскурс у розвиток подій і аналізує головних персонажів роману – Клавдія, Гертруду і Гамлета молодшого. [6, с.1–2]

Проаналізувавши низку критичних статей, присвячених цьому твору, можна стверджувати, що роман «Гертруда і Клавдій» все ще потребує комплексного наукового аналізу, оскільки поза увагою вчених залишаються і жанрова своєрідність цього роману, і характер інтертекстуальності, і специфіка кореляції авторської манери письма та різних рівнів поетики твору (його стилістики, структури образів, композиції тощо).

Метою роботи є з'ясування специфіки поетики цього твору. А саме:

- проаналізувати поетику заголовку та особливості сюжетно-композиційної організації роману «Гертруда і Клавдій»;
- з'ясувати особливості проблемно-тематичного спектру та системи образів персонажів роману;
- з'ясувати які саме риси поетики роману «Гертруда і Клавдій» кореспондують з естетикою постмодернізму.

Роман Джона Апдайка «Гертруда і Клавдій», обсягом 212 сторінок, був вперше виданий англійською мовою 8 лютого 2000 року у нью-йоркському видавництві А.А. Кнопфа. Вже у 2004 році з'являється перший російський переклад, зроблений І. Гуровою.

Велике значення в художній структурі твору має заголовок та епіграф. «Гертруда і Клавдій» належить до заголовків ремінісцентного типу. Більш-менш ерудований читач відразу здогадається, що імена запозичені з трагедії Шекспіра «Гамлет». Заголовок роману можна інтерпретувати як те, що автор робить своєрідний виклик Шекспірові і, разом з тим, як заклик до нового прочитання славнозвісної трагедії.

За допомогою епіграфічної цитати ми можемо розшифрувати авторські інтенції. Епіграф цього роману Апдайк присвячує своїй другій дружині Марті Рагліз Бернард: “De dezir mos cors no fina/ vas selha ren qu’ieu pus am”, що на стародавній провансальській мові означає: «Не втомлюється моя душа / Линути до коханої моєї.» Цей епіграф, крім того, що він є оригінальним компліментом дружині, дає змогу читачу налаштуватися на романтичний пафос твору. У той же час епіграф дає право стверджувати, що провідні колізії в романі пов’язані із інтимними (любовними) переживаннями героїв.

Художня структура цього роману є оригінальним втіленням ризоми. Вперше термін «ризом» з’являється у 1974 році в одноіменній книзі Ж.Дельоза і Ф.Гваттарі. В «Літературознавчій енциклопедії» (2007) Ю. Коваліва та в «Енциклопедії постмодернізму» (2003) знаходимо, що поняття «ризом» використовують для позначення сучасної (постмодерністської) концепції художньої творчості. Воно означає *антипод* структури як чітко систематизованого способу організації дійсності. На перший план виходить вже не чітка структура твору, а його внутрішня побудова. На думку постмодерністів, не існує єдиного і загальноживаного способу написання твору. Ризом сприймається представниками постмодернізму як більш адекватний спосіб опису сучасного світу, ніж структура, адже в ній немає жорсткої

ієрархії окремих елементів (як от, наприклад, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка).[3, с.361–362];[5, с.321–322].

Важливим у творі-ризомі є те, що у ньому взаємодіють різні частини, які складають єдине ціле. Поєднуючись, ці частини пов'язуються між собою, і їхня відмінність поглинається цілісністю. Тобто увага зосереджується не на автономності відмінних частин, а на тому, для чого і як вони були застосовані автором. Для ризоми важливим є також відповідність змісту твору темам і проблемам сучасності, їх актуальність. [4, с.1]

За основу роману “Гертруда і Клавдій” Апдайк взяв “Історію данців” (XII ст.) Саксона Граматика, “Трагічні історії” (1576) Франсуа Бельфоре і Шекспірового “Гамлета”(1601). Відповідно до джерел, роман складається з трьох частин, в кожній з яких персонажі мають різні імена (наприклад, Герута, Геруте, Гертруда; Фенг, Фенгон, Клавдій; Амлет, Хамблет, Гамлет тощо). Це певною мірою свідчить про те, що в кожній частині герої є різними, і по суті їхні образи генетично укорінені в різних версіях гамлетівського протосюжету. Отже, три розділи роману мають формальні відмінності на рівні імен героїв, проте поєднані між собою авторським задумом на глибинному рівні. Окрім трьох основних частин, роман містить передмову і післямову автора.

Ризомність роману також проявляється у повторюванні деяких епізодів, які у кожній частині висвітлюються у новому аспекті. У першій частині з тонким психологізмом, реалістичною точністю деталей Апдайк висвітлює юність Герути. На початку твору невдоволений батько Рорік намагається переконати доньку одружитися з майбутнім королем Гамлетом. Роздратованих королів ми бачимо і на початку другої (Горвендил) та третьої (Клавдій) частини: вони роздратовані тим, що Гамлет не повертається із Віттемберга і зовсім не цікавиться подіями у житті королівства. Рорік невдоволений впертістю своєї доньки, яка вважає Горвенділа невитонченим чоловіком. Шлюб із ним все ж таки було укладено всупереч її волі, враховуючи політичну доцільність. Весілля закінчилося сумно для нареченої – її чоловік заснув у ліжку, стомлений після гулянки. Весілля Гертруди із Клавдієм у третій частині є абсолютним антиподом її першого досвіду. Свято було відтінено трауром, адже її чоловік помер лише місяць тому, проте шлюбна ніч принесла їй радість і задоволення. Після одруження із Горвенділом, Герута вітчуває, що він все більше віддаляється від неї займаючись своїми політичними справами. Бог не дає Геруті другої дитини, а її син, Гамлет (Амлет), з роками стає копією батька і врешті-решт їде до Віттемберг для навчання. Героїня відчуває себе покинутою. Окрім того, вона шукає причину у собі. У кожній частині ми знаходимо, що вона повертається до цієї проблеми і обговорює її із Корамбісом (Корамбусом, Полонієм). Такий духовний настрій і події у особистому житті героїні призводять до того, що стосунки з молодшим братом чоловіка – Фенгоном (Клавдієм) набувають іншого емоційно-аксіологічного забарвлення. У першій частині спалахує кохання, у другій – це кохання переростає у пристрасть. Брат її чоловіка розважає її постійними розповідями про далекі країни, знайомить із мистецтвом приручення сокола, дарує дорогоцінні подарунки. Тут можна простежити повторюваність на рівні подарунків. У першому розділі брати дарують їй птахів (Горвендил – коноплянок, а Фенгон соколиху), у другому Фенгон дарує їй дорогоцінний кулон у формі птаха. Епізод визволення птахів ми також можемо знайти у першій і другій частині.

Горвендил дізнається про зраду і проклинає Фенгона. Другий розділ закінчується наглим вбивством Горвенділа у його королівському садку. В останній частині Клавдій постає чоловіком Гертруди і величним володарем Данії. Тридцятилітній Гамлет повертається із Віттемберга невдоволений і постійно згадує покійного

батька. Про поведінку Гамлета ми дізнаємося лише зі слів матері, Клавдія і Офелії. Гертруда довідується про взаємну симпатію юної Офелії та Гамлета, який, разом з тим, повсякчас торочить їй про непостійність жіночої натури. Сам принц з'являється лише наприкінці роману, і після переконань Клавдія не їхати у Віттемберг, говорить єдину фразу: «Я слухаюсь вас у всьому» [1, с.251]. Роман закінчується на оптимістичній ноті: Гертруда і Клавдій залишаються разом. Клавдій досяг всього, чого хотів, і планує налагодити стосунки із принцем, якого він вважає гідним наступником (останні події співпадають із першим актом, 2-ю сценою «Гамлета»). Вже в післямові автор акцентує увагу на тому, що саме приїзд принца спричинює трагічний кінець і руйнує щойно збудоване щастя: «Гамлет всіх їх прирікає на смерть» [1, с.253]– так закінчується книга. Отже, ми бачимо, що Апдайк намагається домислити події, що передують початку Шекспірового «Гамлета», подаючи опис колізії з позиції Гертруди.

Простеживши повторюваність епізодів, які у кожній частині мають нову грань, можна зробити висновок, що роман є яскравим прикладом ризомності.

Ознайомлення із основними подіями протосюжетів «Діяння данців» Саксона Граматика і перекладу Бельфоре «Трагічні історії» засвідчує, що на сюжетному рівні не відбувається значних змін. Апдайк включає в роман всі основні епізоди, що пов'язані із Герутою, Горвенділом і Фенго(но)м (приміром, одруження Горвенділа і Герути, народження Амлета (Гамлета), підступність Фенга) та ігнорує все, що пов'язано із Амлетом (його «божевілля» і кмітливість, пастка з вродливою дівчиною тощо). Думається, що такий вибір епізодів зумовлений авторською установкою Апдайка: його цікавить не протагоніст гамлетівського сюжету, а ті, чиї вчинки формують периферійні сюжетні лінії, кожна з яких варта самостійної уваги. Фактично із джерел Бельфоре і Саксона Граматика Апдайк запозичує імена головних персонажів і декілька сюжетних мотивів. В критичному огляді роману стверджується, що у Бельфоре змальовано адюльтер між Гертрудою і Клавдієм, і потім Гертруда відверто підштовхує Клавдія до вбивства її чоловіка. У Саксона Граматика і Шекспіра цей момент замовчується. Дж. Апдайк залишає адюльтер Бельфоре і перетворює його на романтичну історію кохання. Крім того, Клавдій вбиває Гамлета без участі Гертруди. Після вбивства Гертруда не може заспокоїтися і одержує навіть певні натяки від привида померлого чоловіка, Клавдій постійно чує його шепотіння уночі. Привид є безпосередньо авторською знахідкою Шекспіра. На нашу думку, основним об'єктом осмислення та інтерпретації постає все ж таки п'єса Шекспіра. Отже, Апдайк переосмислює події, осучаснюючи сюжетно-образний матеріал, дає власну інтерпретацію переживань головних героїв і тим самим заохочує до прочитання тексту великої трагедії Шекспіра під новим кутом.

Час дії «Гертруді і Клавдія» є умовним: він поєднує реалії раннього Середньовіччя і пізнього Ренесансу. На початку роману персонажі нагадують героїв скандинавських саг: підлога королівського палацу заслана соломою, королева допомагає прати білизну слугам тощо. В останній частині персонажі вражають читачів своїм розкішним модним вбранням по моді XVI століття.

Твір побудовано на бінарній опозиції «вічних образів»: кохання – ненависть / байдужість, життя – смерть, дружба – ворожість, вірність – зрада, хоробрість – страх.

Головні герої «Гамлета» постають у Апдайка в несподіваному ракурсі. На початку роману Геруті 17 років. Вона є повненькою, свіжою і водночас розсудливою дівчиною. У другій частині Герута – чуттєва і ніжна дружина, яка позбавлена чоловічої уваги, а в третій – вже зріла жінка, володарка королівства, яка нарешті досягла жіночого щастя у коханні. Вона дає можливість чоловікам відчувати свою владу над нею, вдає «слухняну рабиню», і водночас залишається незалежною та

вільною. У стосунках із протилежною статтю вона проявляє мудрість справжнього дипломата. Вище ми згадували дослідницю Д. Фростчайлд, яка вважає, що в репліках Гертруди можна простежити феміністичні настрої: «Is a woman's death less than a man's, I wonder? I think death for both is exactly as big as it must be... [N]o woman wants to be a mere piece of furniture, to be bartered for and sat upon.»; (пер. І. Гурової: «Так значить смерть жінки мельче, чем смерть мужчины? По-моему, обе равно велики... [Н]и одна женщина не хочет быть просто табуреткой, которую выторговывают, чтобы потом на ней сидеть» [1, с.10].) Якщо у Шекспіра Гертруда була втіленням похотливої жінки, то в Апдайка вона перетворюється на романтичну королеву, яка вміє кохати і бути коханою. Героїня спроможна знайти «золоту середину» між свободою та обов'язком, пристрастю та спокійним сімейним життям. Можна сказати, що автор досягнув своєї мети у реабілітації образу Гертруди, як привабливої і чарівної жінки. Апдайк показав себе справжнім знавцем жіночої натури і майстром психологізму.

Гамлет (Амлет, Хамблет) показаний як егоїст, ображений на жінок і життя тридцятилітній син, який не може знайти спільної мови зі своєю рідною матір'ю. До його появи Ельсінор живе у ритмі мелодрами. Єдиною «трагедією» в королівстві були не страждання Гамлета, а він сам, тобто його розбещеність, гордовитість і неслухняність. Все дитинство він виховувався няньками та грав із несамовитим Йориком. Гертруда не відчувала в ньому рідної душі, не могла його зрозуміти, хоча і прагнула цього. В розмові з Клавдієм вона пояснює, що контакт між ними є неможливим, адже «Гамлет занадто зачарований самим собою, йому не потрібні ані я, ані ти ... для нього увесь світ – підробка, вистава... він – єдина людина у своєму власному всесвіті» [1, с.211]. У Апдайка Гамлет постає джерелом страждань і смерті всієї королівської родини.

Король Гамлет, дещо ідеалізований у Шекспіра, виявляється у Апдайка холодним, недолугим володарем, який захлинувся у своїй самозакоханості. Цей персонаж поєднує в собі жорстокого вікінга-завойовника та амбіційного політика. Проте згодом він стає більш «витонченим» (епітет, який характеризує ідеального чоловіка для Гертруди). Королева його не кохала і не була з ним щасливою, але поважала його лише за те, що він був її чоловіком і батьком її дитини.

Його брат, Клавдій викликає велику симпатію. Він виступає мудрим політиком, досвідченим мандрівником, поліглотом (володіє латиною, італійською, французькою і провансальською мовами), хоч водночас є і розпусником та ідеальним коханцем. Саме він допомагає Гертруді пізнати справжнє жіноче щастя, задовольняє її таємні бажання. Проте не можна не помітити його заздрощів до брата. З дитинства Горвенділ завжди був першим у всьому, і молодший брат завжди, десь глибоко в душі, пранув помститися йому за це. Апдайк змушує читачів співчувати та радіти за щастя Гертруди і Клавдія, і не концентрує увагу на вбивстві короля Гамлета. Його смерть автор подає як жертву задля досягнення гармонії людських стосунків і збереження ладу в королівстві.

Майстерність романіста виявляється в тому, що він зумів висвітлити проблеми і теми що були, і завжди будуть актуальними для сучасного читача. Це теми подружньої зради, кохання, сексу, релігії, гендерної нерівності та влади. Тема родинних відносин є центральною у романі «Гертруда і Клавдій».

Манера оповідання є повільною, а виклад подій – хронологічним. Важливою складовою побудови твору є деталізовані зображення. Апдайк дає можливість насолодитися життям середньовічної королівської родини в його найпрозаїчніших, а іноді й непривабливих буденних проявах (це своєрідний відгомін модерністського натуралізму, часу, коли формувався письменницький талант автора). Апдайк

прискіпливо і старанно зображує інтер'єри палацу з усією їх недосконалістю за часи правління Роріка та величчю і пишністю у роки зрілості і любовних пригод Герути. Автор докладно зображує природу навколо Ельсінору, зовнішність та одяг головних героїв, детально описує епізоди королівських розваг і палкі сцени кохання, що позбавлені надмірної непристойності.

Те, що Апдайк володіє мистецтвом слова на високому рівні підтверджують вишукані метафори і порівняння («Her hair...was the red of copper diluted by the tin of sunlight»; пер. І. Гурової: «Ее волосы...отливали краснотой меди, сплавленной с оловом солнечного света» [1, с.11]; «Roric's hand...as light as if hollow...rested, like driftwood nudged forward by the froth, on his daughter's»; пер. І. Гурової: «Рука Рёрика,... будто пустая внутри,...и, словно щепка, выброшенная на берег в кипении пены, легла на руку дочери» [1, с.15]) та винотчені епітети («...his candle-pale skin,... icy blue eyes,... a regal weariness»; пер. І. Гурової: «...его кожа свечной белизны,... льдисто-голубые глаза, ... царственное утомление» [1, с.15]).

У творі ми знаходимо суто постмодерністські риси: біблійні *алюзії* (згадується Єва [1, с.18]; Мойсей, Ісус, Ной, Адам [1,233]), *ремінісценції* (Chanson de geste – лицарські поеми про Сіда і Роланда [1, с.67]; згадується ім'я Аристотеля [1, .73]). Автор часто вживає *екзотизми* – іншомовні слова, що посилюють екзотичність зображення: «rex in ovo...natura naturans» (пер. з лат. І. Гурової: «король в зародыше...животворное начало» [1, с.50]); «triste,... tristesse» (з фр.: «сумний,... сум.»); «amors de terra lonhada» (пер. з прованс. «кохана у далекій країні»). Апдайк навіть вплітає в сюжетну канву твору діалоги італійською мовою між Фенгоном і слугою. [1, с.161] На нашу думку роман можна вважати *пародією* на «Гамлета» Шекспіра, якщо не на весь твір, то на головного героя без сумніву. Вище ми згадували, що Апдайк намагався імітувати стиль Великого Барда, тож можна припустити, що «Гертруда і Клавдій» є *стилізацією* під шекспірівську мову.

Автор також використовує *прийом гри*, який виражений на рівні імен. Різні імена персонажів в кожній частині відображають зміни у їх свідомості і способі життя, привертають увагу читача (Фенг, Фенгон, Клавдій). Це також наштовхує на думку про те, що автор звертався до різних джерел (хроніки Саксона Граматика, новели Бельфоре, трагедії Шекспіра), що допомогли йому створити такі сильні образи головних героїв. Не можна не помітити, що кожна частина роману починається із однакової репліки: «The king was irritate», що означає «Король був роздратований». На нашу думку, такий прийом використовується автором для того, щоб продемонструвати кардинальні зміни у житті головної героїні, яка виявляється, була супутницею трьох королів в Ельсінорі (батька та двох чоловіків) і підкреслити проблему впливу влади на того, хто є наділений нею.

Не менш важливою рисою твору є *контраст*, який втілено у зіставленні повних протилежностей – особистостей двох братів: Фенга (Фенгона, Клавдія) і Горвенділа (Король Гамлет у 3-й ч.). Відповідно, пристрасть Клавдія протиставляється холодності і стриманості Горвенділа, романтичність – реалістичності, активність (любовна) – пасивності, холеричність – флегматичності, відкритість – замкненості. Контраст можна помітити й у творенні образів дійових осіб, важливою рисою якого є поєднання високого та низького, духовного та тілесного, комічного та трагічного. Наприклад, після патетичних діалогів між Гертрудою і Клавдієм автор поринає у прискіпливе зображення їх пристрасних сцен кохання із залученням низької лексики. Або, подаючи розмову героїв, Апдайк раптом помічає і підкреслює недоліки у зовнішності одного з них. Приміром, зовнішність старого Роріка поряд із молодістю і гарненькою донькою Герутою.

В творі «Гертруда і Клавдій» поєднуються різні види організації художнього мовлення, що є типовими для жанру роману – монологи, діалоги, різного роду авторські відступи та характеристики. Оповідь не загострюється наприкінці, а завершується плавно і навіть якимось несподівано. Лише в післямові читач має змогу ознайомитися з наступними подіями, які безперечно його розчаровують і наштовхують на думку про несправедливість долі героїв, викладеної в трагедії Шекспіра.

Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що роман «Гертруда і Клавдій» є розгорнутою авторською інтерпретацією п'єси Шекспіра та двох її першоджерел (хроніки Саксона Граматика і новели Ф. Бельфоре), що одночасно виступає як іронічний коментар та критика усталених стереотипізованих поглядів на шекспірівських героїв. «Гертруда і Клавдій» – своєрідне осучаснення гамлетівського сюжету, що сприяло появі нових змістів. Завдяки детальному опису і тонкому психологізму, розширенню основних сюжетних ліній Апдайк зумів створити цілісну картину конфліктів та характерів головних героїв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апдайк Д. Гертруда и Клавдий: Роман/ Д.Апдайк; [пер. с англ. И.Г.Гуровой.] – М.: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2004. – 252, [4] с.
2. Апдайк Д. Джон Апдайк [фрагмент интервью с амер. писателем]; интервьюер //Кн. Обозрение, 2006, № 36/37. – С. 17
3. Енциклопедія Постмодернізму/ За ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; Пер. з англ. В.Шовкун; наук. ред. пер. О.Шевченко. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основа», 2003 – 503с.
4. Жиль Делез и проблематика бесструктурности «желания». Ризома [Електронний ресурс] / И.П.Ильин // Наследие. Искусство. Величие – Режим доступу до журналу.: <http://culture.niv.ru/doc/culture/ilyin/039.htm>
5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 62 с.
6. Kakutani M., “Gertrude and Claudius”: Gertrude Finds True Love in Updike’s Version of “Hamlet”/ J.Freeman // New York Times – February 8, 2000. – Режим доступу.: <https://partners.nytimes.com/library/books/020800updike-book-review.html>
7. Eder R. Spoiled Rotten in Denmark // New York Times – February 29, 2000. – Режим доступу.: www.nytimes.com/2000/02/27/books/spoiled-rotten-in-denmark.html?pagewanted=all&src=pm
8. Frostchild D. A Lulling Into False Safety John Updike’s Gertrude and Claudius //WAG – May, 2000. – Режим доступу.: www.thewag.net/books/updike2.htm
9. Updike J. Gertrude and Claudius.– Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2001.– 256s.

REFERENCES

1. Updike, J. (2004) Gertrude and Claudius: Novel/Updike J; Translated by Hurova, I.H, Ltd ‘Izdatelstvo AST’: ZAO NPP ‘Yermak’, Moscow, Russia.
2. Updike, J. (2006) “John Updike (fragment from the interview with the American writer)”, Knyzhnoye obozreniye, no. 36/37, 17p.

3. Entsyklopediya postmodernizmu [Encyclopedia of Postmodernism] (2003), edited by Vinkvista, Ch. and Teilor, Translated by Shovkun V., edited by Shevchenko O., Publishing house of Solomiya Pavlychko 'Osnova', Kyiv, Ukraine.
4. Ilyin, I. "Zhil Delez and problems of structurelessness of 'desire'. Rhizome", available at: <http://culture.niv.ru/doc/culture/ilyin/039.htm> (access February 20, 2014)
5. Kovaliv, I. (2007) Literaturoznachna entsyklopediya [Encyclopedia of Literary Criticism] vol.2, VTs Akademiya, Kyiv, Ukraine
6. Kakutani, M. and Freeman, J. (2000), "Gertrude and Claudius": Gertrude Finds True Love in Updike's Version of "Hamlet", New York Times, available at: <https://partners.nytimes.com/library/books/020800updike-book-review.html> (access February 20, 2014)
7. Eder, R. (2000) "Spoiled Rotten in Denmark", New York Times, available at: www.nytimes.com/2000/02/27/books/spoiled-rotten-in-denmark.html?pagewanted=all&src=pm (access February 20, 2014)
8. Frostchild, D. (2000) "A Lulling Into False Safety John Updike's Gertrude and Claudius", WAG, available at: www.thewag.net/books/updike2.htm (access February 20, 2014)
9. Updike, J. (2001) Gertrude and Claudius, Rowohlt Taschenbuch, Hamburg, Germany.